

УДК 371.335:75

DOI 10.58649/1694-8033-2024-3(119)-223-229

ОТОРБЕКОВА А.М., ЖАМАНГУЛОВА К.У.

Ж. Баласагынын атындагы КУУ

ОТОРБЕКОВА А.М., ЖАМАНГУЛОВА К.У.

КНУ имени Ж. Баласагына

OTORBEKOVA A.M., ZHAMANGULOVA K.U.

KNU named after J. Balasagyn

**УЛУТТУК БААЛУУЛУКТАРДЫН НЕГИЗИНДЕ КӨРКӨМ ӨНӨР ПРЕДМЕТИН
ОКУТУУ****ПРЕПОДАВАНИЕ ПРЕДМЕТА ИЗОБРАЗИТЕЛЬНО-ХУДОЖЕСТВЕННОГО
ТВОРЧЕСТВА НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ****TEACHING THE SUBJECT OF VISUAL AND ARTISTIC CREATIVITY BASED
ON NATIONAL VALUES**

Кыскача мүнөздөмө: Макала заманбап билим берүү мектебинде көркөм өнөр жана көркөм чыгармачылык, образдуу ой жүгүртүүсүн системалуу өнүктүрүү, көркөм өнөр мектеп предмети катары гана эмес, кыргыз элинин, жалпы адамзаттык маданияттын феномени катары кабыл алуу милдети болуп саналат.

Аннотация: Статья посвящена проблемам обучения изобразительно-художественному творчеству в современной образовательной школе. Поэтому одной из главных задач преподавания изобразительно-художественного творчества является планомерное, систематическое развитие художественного, творческого, образного мышления учащихся школ, восприятия изобразительного искусства не только как школьного предмета, но и феномена кыргызской и общечеловеческой культуры.

Abstract: The article is devoted to problems of teaching fine arts in secondary school. Therefore, one of the main objectives of teaching arts is the task of the orderly, systematic development of artistic, creative, imaginative thinking among school students in the perception of every not only as a school subject, but also of the Kyrgyz of human culture.

Негизги сөздөр: көркөм өнөр; эстететүү ой жүгүртүү; көркөм чыгармачылык; маданият; жалпы билим берүүчү мектеп.

Ключевые слова: изобразительное искусство; образное мышление; художественное творчество; культура; общеобразовательная школа.

Keywords: fine arts; creative thinking; artistic creativity; culture; secondary school.

Киришүү. Ар бир улуттун, элдин туу туткан, төп көргөн ал муздактан бери аздектен, эненин сүтү, бешиктеги ыры менен атанын кеби, нарктуу санжыралары менен укумдан-тукумга, атадан балага сакталып, өтүп келе жаткан баалуулуктары бар. Биздин тарыхыбыз, тилибиз, динибиз, маданиятыбыз, салт-санаабыз, тарыхый эстеликтерибиз ушуга окшогон көптөгөн баалуулуктарга ээбиз. Бирок доор алмашкан сайын, баалуулуктар өзүнүн ордун учурдун талабына ылайыкташып, коом өзгөргөн сайын баалуулуктарга болгон көз караштар өзгөрүүдө. Ааламдашуу заманында, интернет доорунда биз, кыргыз эли бир коомдук (структурадан) башкаруудан экинчи коомдук жолго түшүп кетип бара жатабыз. Мисалы Япон элинде да баалуулуктар өтө көп болгон бирок алар ар бир баалуулукту учурдун шартына, замандын нугуна жараша карап көрүшүп пайдалуу болгондорун алып калып пайдасыздарын колдонбой коюшкан. Биздин улуттук баалуулуктарыбыз күн өткөн сайын жок болуп унутулуп бараткан сыяктуу. Өз маданиятын калыптандыра албаган жана жоготуп койгон улут, жемиш бербеген дарак сыяктуу. Ошондон улам ар бир кыргыз ата-бабалардын салтын үрп-адатын, көркөм маданиятын билип, кийинки муунга өзгөртпөй сактап берүүсү керек. Себеби элди эл кылган, жана башка элдерден айырмалаган бул – улуттук баалуулуктар.

Көркөм билим берүү байыркы замандан бери эле, көптөгөн практикалык маселелерди чечүүдө адамдарга жардам берип келген. Чындыгында, көркөм чыгармачылыкты теориялык

жактан да, практикалык жактан да аң-сезимдүү өздөштүрүү балдардын чыгармачылык жөндөмүн, дүйнө таанымын, тапкычтыгын, ой жүгүртүү логикасын башка эч кимге окшоштурбай өнүктүрүп, калыптандырыры белгиленген.

Издөөнүн максаты. Көркөм өнөр предметин улуттук баалуулуктардын негизинде окутуудагы көйгөйлөрүн талдоо болуп саналат.

Негизги мазмуну. Азыркы мектеп программалары Кыргызстандын элдеринин салттуу маданиятынын оюм-чийимдик, улуттук өзгөчөлүктөрдү, улуттук өнөрдү чыгармачылыктын тарбиялык мүмкүнчүлүктөрүн эсепке албастан, эстетикалык тарбия берүүнүн негизги каражаты катары жалпы искусствого көбүрөөк багытталбай келүүдө. Демек, улуттук артыкчылыктарды өздөштүрүш үчүн алгач элибиздин салт санаа, үрп-адат жана түрдүү өнөр багыттарын, кол өнөрчүлүктү, уз-чеберчиликти, жалпы көркөм маданияттагы өзгөчөлүктөрүбүздү алгач өздөштүрүп билимге ээ болуу зарылдыгы турат: “Өзгөдөн мурун өзүңдү тааны” – деген сүйлөмдө да дал ушул маани айтылат. Көркөм сүрөт өнөрүн балдарга жеткирүүдө мугалим чыгармачылык менен изденип иштеген эмгекчил жөндөмдүү, башкача ойлонгон өнөр инсаны болушу балдарга берилген билим натыйжалуу болот. Дал ушундай чыгармачылыкты талбай аркалаган педагогдор келечек муундары болгон балдарды сыпайылык менен сылыктыктын, кичи пейилдик менен жөнөкөйлүктүн, кечиримдүүлүк менен айкөлдүктүн үлгүсүндөгү эң сонун касиеттерге тарбиялап, эли-журтунун бакыбат-бактылуу өмүр кечиришин, келечекке жигердүү умтулуусун шартташат жана ар бир баланын инсандык зоболосун бийик көтөрүшөт. Өз элинин башка элдин артыкчылыктарын өнөр билим аркылуу таанытышат. Системалуу, үзгүлтүксүз алган билими окуучунун эстетикалык табитин бийиктетип, эли жерин, эне тилин, баардык баалуулуктарды кастарлап сүйүп, мыкты үйрөнүп, барктап аны ыйык тутат.

Эне тилин терең урматтаган, анын эзелтен келаткан кудурет-күчүн мыкты пайдалана алган киши гана башка тилдерди да жакшы билип, ал элдин маданиятын, тарыхын өздөштүрөт. Ошо менен бирге өзүнүн эли-жерине, ошол элдин өкүлдөрүнө чоң сый-урмат менен мамиле кылат, өзүнүн жүрүм-туруму менен тегерегиндегилерге ыңгайсыз кырдаал түзбөөгө аракеттенет. Адам көркөм сүрөт өнөрү аркылуу тапкан мол тажрыйбасы жана ой жүгүртүү күчүн улам тереңдеп билип, түшүнгөн сайын анын көрө билүү сезгичтиги артып визуалдык сабаттуулугу жакшыра баштайт. Бул азыркы ааламдашуу доорунда чечүүчү мааниге ээ.

Мектепте жалпы билим берүүдө көркөм сүрөт өнөрүн окутуунун методикасы бардык өлкөлөрдөгү илимий кызматкерлеринин, кесипкөй мугалимдеринин көбүрөөк көңүлүн бөлүп келген. Кыргызстандын профессионалдык көркөм сүрөт искусствосу бардык түрлөрү жана жанрлары боюнча негизинен 20-кылымда калыптанып, өзүнүн өнүгүүсүндө бир нече миңдеген жылдарды ичине камтыган. Татаал кырдаалдарда өнүккөнүн бизге чейин сакталып жеткен маданий мурастар, тарыхый маалыматтардын негизинде тастыкталууда. Анда союз мезгилиндеги жазылган адабияттарда сүрөт искусствосу кыргыздарда Октябрь революциясына чейин колдонмо-жасалга өнөрү эле өнүгүп, калган түрлөрү жана жанрлары жаңы эле пайда болгондой бурмаланып, элибиздин маданий мурастары эске алынбай келген. Эми өлкөбүздүн эртеңки келечеги болгон жаштарыбызга эстетикалык билим, тарбия берүүдө искусство билим берүү тармактарындагы көркөм өнөр, музыка предметтерин окутууда элибиздин маданий баалуулуктары негиз болушу керек. Көркөм өнөр сабактарынын маани маңызын билбей оңойдой көргөндөр аны билбейт, билгендер үчүн да композиция, пропорциялар, перспективалар жөнүндө билимди камтыганы өтө татаал туюлушу мүмкүн, эгерде көркөм өнөр жөнүндө толук маалыматы жок болсо. Бирок ошол эле учурда көркөм өнөр балдардын жакшы көргөн сүйүктүү сабагы болуп эсептелет. Ар бир сабакты кызыктуу, жагымдуу, эң негизгиси – ар бир баланын өнүгүүсүнө багытталып өтүлүүсү зарыл.

Кыргыз элинин байыртадан бери сактап келе жаткан баалуулуктары көп. Биздин тарыхыбыз, тилибиз, диний ишенимдерибиз, салт-санаабыз, ушуга окшогон көптөгөн баалуулуктарга байбыз. Бирок доор алмашкан сайын, баалуулуктар өзүнүн ордун жоготуп, коом өзгөргөн сайын баалуулуктарга болгон көз караштар өзгөрүп бара жатат.

Жан дүйнөнү байытуу жана коомдогу баардык маданиятка жетишүү жана студенттеги эстетикалык ачылыштардын бүтүн тармагына активдүү катышууга жол ачып, багыт берүү болуп саналат. Өзүнүн табият, заты, мазмуну, формасы жагынан кызыктуу келип, студенттерди көркөм билим, эстетикалык тарбия жана ыйман маданиятына үйрөтүү окуу-тарбия ишине киргизилиши маанилүү. Көркөм чыгарманын талданышындагы негизги мугалим колдонуучу сабактын методу аңгемелешүү болуп саналат [1, 238-б.].

Билим берүү системасында Искусство билим берүү тармагында көркөм сүрөт өнөрү мектептеги негизги багыттарынын бири болуп саналары көп жыл бою изилденип, анын билим берүүдөгү орду тууралуу ар кайсы мезгилде ар кандай пикирлер айтылып келген. Мектептеги Көркөм өнөр предмети Ата мекендик дүйнөлүк адамзаттынын баалуулуктарынын негизинде жаш өспүрүмдөрдүн көркөм сулуулукка болгон табитин, маданиятынын калыптандыруудагы эң маанилүү бөлүгү болуп саналат. Буга мисал катары илим жүзүндө такталган медицинада мээге жүргүзгөн изилдөөлөрдөн мээнин оң жана сол жарым шарлары эки башка касиетке ээ экендигин далилдешкен. Тактап айтсак, мээнин оң жарым шары туюм (интуицияны) жана кабыл алуу жөндөмдүүлүгүн өнүктүрсө, ал эми сол жарым шары логикалык ой жүгүртүүнү, тил үйрөнүү жөндөмүн өнүктүрөт.

Демек, баланын толук кандуу тарбияланышы жана коомго даяр болуусу үчүн мээнин эки жарым шары толук, бирдей өнүгүшүн камсыз кылган табигый-так илимдер менен чогуу чыгармачылыгын арттырган эстетикалык билимдер жеткиликтүү бирдей берилиши шарт. Билим алууда бала кайсы билим берүү тармагына кызыкдар болсо да чыгармачылык жактан өсүп-өнүгүп ийгилик жаратыш үчүн оң жарым шарын өнүктүргөн сабактардын балдардын жаш өзгөчөлүгүнө жараша берилүүсү учурдун талабы.

Сүрөт өнөрүнө байланыштуу изилдөөлөр өсүп өнүгүүдө баланын билим алуусунда тең салмактуулукту сактап берет. Искусство мээнин оң жана сол жарым шарларын бир деңгээлде алып жүрүүсүнө түрткү болгондуктан баланын визуалдык кабылдоо, эстетикалык баалоо, элестетүү, чыгармачыл ой жүгүртүү менен кошо сүйлөө, окуу, жазуу сыяктуу жөндөмдөрүнүн өсүп өнүгүүсүнө салым кошот.

Чыгармачылык негизинен илимде да жана искусстводо да бирдей күчкө ээ. Чыгармачылык бул “жоктон барды жаратуу” – десек да болот, болбой турган нерсени кыялданып, ошол нерсени башкача, өзгөчө кылып жасоо же жаңы ойлорду, идеяларды жараттуу аракетин, жөндөмү. Көркөм сүрөт өнөрү билим системасынын кайсы тармагында болбосун ошол тармактын өнүгүүсүнө чоң салымын кошуп, өспүрүмдөрдүн дараметтерин өнүктүрүүгө шарттарды түзүп, инсан катары калыптануусун көздөйт. Көркөм билим-бул жалгыз гана жөндөмү, шыгы барларга гана эмес, ал бардык адам баласына керектүү биз менен жуурулушуп жашаган билим.

Демек, баланы көркөм ой жүгүртүүгө тарбиялоо мектеп предмети катары искусство курсу менен чектелбей, сабакта да сабактан сырткаркы мезгилде да үзгүлтүксүз улантылышы зарыл. Ошол себептүү мектеп программасында уламалуулук менен Көркөм өнөр жана Музыка предметтерин 1-класстан 7-класка чейин толук кандуу үзгүлтүксүз өтүлүүсү шарт. Музыка жана Көркөм өнөр сабактары балдардын ар тараптан гармониялуу өркүндөп жетилүүсүнө чоң өбөлгө түзөт. Ушундай эстетика багытындагы сабактарга, көнүгүүлөргө маани берилбеген учурлар аз эмес, же болбосо алар талапка ылайык деңгээлде өткөрүлбөйт. Мындай кош көңүл мамилебиз жаш муундун потенциалын чектеп, өстүрбөй, толук калыптандырбайт, анткени мектептеги көркөм өнөр жана музыка сабагынын каалагандай кыскартылышы же ордуна башка предметтердин өтүлүшү келечектеги муундун чыгармачылык жөндөмүнүн өсүшүнө бөгөт болорун эсибизден чыгарбашыбыз керек. Буга мисал катары 2021-2022-окуу жылынан баштап «Көркөм өнөр» предметинин 7-класста түшүнүксүз себептер менен жарым жылдык жүктөмү кыскартылып 17 сааттык жүктөм менен окутулууда. Көркөм өнөр предметинин курсун жыйынтыктай турган учурда жарым жылга негизсиз кыскартылышы республикабызда эмгектенген адис мугалимдердин нааразычылыгын туудурду, кимдер эмне себептер кыскарткандыгы азырда табышмак бойдон калды. Башталгыч класстары Кыргыз Республикасынын “Мугалимдердин статусу жөнүндө мыйзамынын” 4-бөлүмүнө ылайык “Көркөм өнөр” предметин мыйзамда аныкталган билимге жана тийиштүү педагогикалык квалификацияга ээ болгон адис мугалимдер тарабынан окутулары белгиленгени менен башталгыч класстардын мугалимдери адис мугалимдерге бербей койгон учурлар көп кездешти. Мындай көрүнүш атайын адистиги бар мугалимдердин ставкасы толбогонунан улам мектепти таштап башка жумуштарга кетүүсүнө аргасыз кылды.

Сабактардын саны жана жүктөмдөрү кандай учурда кыскартылышы керек. Кайсы бир предметтердин окуучунун жаш өзгөчөлүгүнө жараша өзүнө тийешелүү миссиясын толугу менен аткарып белгиленген күтүлүүчү натыйжага жеткенден кийин. Буга мисал катары алыс барбай өзүбүздөгү эл аралык “Сапат” билим берүү мекемелериндеги лицейлерине 6-классты бүткөндө кабыл алынган окуучуларга 7-класста тил боюнча билим берүү тармагында (кыргыз, орус, түрк, англис) өзгөчө маани беришет. Айрыкча англис тилин тереңдетип окутат. Андан соң 7-класста тил багытында алган билимдер 8-11-класстарда математика, табигый илимдер жалаң англис тилинде

окутулуп практикада бекемделет, жогоруда аталган тилдерде окуучулар эркин сүйлөп, керектүү маалыматтарды алууда бир тил менен чектелбей башка тилдерде да таап колдонгону менен баалуу, натыйжалуу болууда. Бизде тескерисинче билим берүү тармактарындагы айрым жетектөөчү кызматкерлер негизги, негизги эмес деп предметтерди бөлүп жарып айрым сабактардын сааттарын көбөйтсөк эле мыкты жыйынтыктарга жетебиз деген “сенектик ой жүгүрткөн дартынан” – эмдигиче кутула албай жүрөбүз.

Чындыгында жалпы билим берүүчү орто мектептеринде окутулган предметтердин баардыгынын билим, тарбия берүүдөгү мааниси зор, ар-биринин орду бар, алар менен биргелешип күтүлүүчү натыйжага жетүүнүн жолдорун издебей, негизги же негизги эмес деп бөлгөндүн өзү акылга сыйбаган нерсе. Билим берүү багытында орчундуу маселелерди чече турган айрым жетектөөчү адистердин “негизги эмес” – деп жериген предметтери канчалаган жаштарыбыздын жашоо-турмушунун негизи болуп элге кызмат калып жаткандыгын ушул күнгө чейин билишпейби? Эртеңки келечек ээлери үчүн жашоо турмушуна эч кереги тийбеген ашыкча билимдердин керексиз экендигин турмуштук практика айгенелеп турса да билмексенбиз. Жаш өспүрүмдөрдүн канчалаган алтындай болгон убакытылары максатсыз бекерге кетирген ашыкбаш, “ашка жүк-башка жүк” болгон эскирген материалдардан эчак эле арылсак болмок. Көркөм сүрөт өнөрүндө эң негизги милдеттеринин бири балдардын чыгармачылыгынын өнүгүшүнүн маанилүүлүгү. Анткени балдардын чыгармачылыгы толук ар тараптан калыптанса анда:

- ал балдар келечекте алдынан чыккан баардык кыйынчылыктарды жоюунун жол таба билет;
- баардык нерсеге кызыгат, суроолорду көп берип өз алдынча изилдей башташат жана кыялдануусу күчөйт;
- ар дайым өзүнө ишенет, өзүн тааныйт, өзүндөгү артыкчылыктарды сезет, практикалайт;
- ойлоп табуу жөндөмү күчтүү, түрдүү ыкманы туура колдоно алат. ж.б.

Чыгармачылык күнүмдүк нерсени өзгөчөлөнтүп ал эми өзгөчө нерсени күнүмдүк нерсеге айландыра билген табигый нерсенин катарына кошо билген жөндөм. Чыгармачыл инсан аткарган ар бир ишин башка жол менен өзгөчө кылып жасай билет жана жаңы ойлорду таап күнүмдүк турмушуна пайдаланат. Демек ар бир баланын чыгармачылыгын мектепте жана мектептен тышкары иштерде уламалуулук менен калыптандыруу учурдун талабы. Бул өз ишин мыкты жүргүзгөн кесипкөй адистер тарабынан туура ишке ашырылышы учурдун талабы. Көркөм билимдеги эстетикалык тарбия бул класстан тышкары иштердин түрдүү формаларында да чыгармачылык менен ишке ашат. Алар ыр-чоор, көркөм окуу, хореографиялык жана сүрөт тартуу, кол өнөрчүлүк, чаптоо, ийлөө ийримдери. Ошондуктан, эстетикалык тарбия асыресе, мектепте максатка ылайык системада ырааттуу жана эффективдүү жүргүзүлүүгө тийиш.

Сүрөт өнөрү боюнча ийримдерге катышуу өспүрүмдүн сүрөткерликке, оймо-чиймеге, колдонмо жасалга өнөрүнө болгон шык, жөндөмүн өнүктүрөт. Демек, эстетикалык тарбиянын негизги милдети деп бизди курчап турган дүйнөдөгү, жашап турган коомдогу, табияттагы, көркөм өнөрдөгү, адамдардын мамилесиндеги руханий асылзаттыкты, боорукердикти, ак ниеттүүлүктү жашоо турмушубузда колдоно билүүгө ар бирибизди тарбиялоо деп түшүнгөнүбүз абзел [2, 26-б.].

Окуучулардын интеллектуалдык жактан терең жетилүүсү – эстетикалык тарбиянын башкы максаты. Алсак, нерсени жөн эле карап коюу эмес аны көрүү, жөн эле угуп коюу эмес – кулак төшөө маанисин түшүнө билүү, нерсени жөн эле кармап коюу эместери – кармаган нерсени сезе билүү чыгармачылык үчүн керектүү, маанилүү болуп саналат. Көркөм сүрөт өнөрү аркылуу баланын өзүнүн чөйрөсү менен маданий чөйрөнүн бири-бирине болгон байланышын бекемдейт.

Көркөм билим аркылуу коом менен тыгыз байланышта болуп эстетикалык муктаждыктарын камсыздоого жана туура талдоого, убактысын пайдалуу өткөрүүгө үйрөнөт. Эгерде адам баласынын сезимдери көркөм сүрөт өнөрүн таанып-билүүдө жакшы ойгонбосо, анда окуучу алган маалыматты өзүнө таандык кыла албайт, ага кайдыгер бойдон кала берет. Педагогикалык илим жана практикада ушул процесс өзгөрүүсүз улантыла берсе анда эстетикалык тарбиянын берилиши билинбей таасирсиз бойдон калат. Ошол себептүү «Искусство» тармагы билим берүүдө алдынкы тармак болуп, мугалимдин ишинин методдор жана ыкмаларына таасирин тийгизип, ар кандай предметтердин эстетикалык жактарын ачууга жардам бериши керек. Альберт Эйнштейн өзүнүн илимий ишинде эстетикалык принцип логикалык принциптен кем эмес мааниге ээ экендигин белгилеп айткан «Эстетикалык билим, тарбия берүүдө учурдун талабына ылайык азыр көптөгөн мугалимдер компьютерди көркөм өнөр сабактарында колдонуу мүмкүнчүлүгүн аныктоонун үстүндө иштеп жатышат. Компьютердин жана проектордун мүмкүнчүлүктөрүн

максатка ылайык колдонуу балдарга кеңсенин жабык мейкиндигин ачып, кээде жок болгон материалдардын болушун талап кылбастан, искусство дүйнөсүнө болгон кызыгуусун арттырат. Ошол эле учурда компьютер эч качан мугалимди алмаштыра албайт, анын ишин толуктап гана тураарын эске алуу керек. Жыйынтыгында сүрөт сабагында компьютерди колдонуунун формалары ээ экендигин аныктаса болот: маалымат булагы катары медиа ресурстарды пайдалануу; сабактын ар кандай этаптарында мугалимдин иш-аракетин компьютердик колдоо же компьютердин жардамы менен максаттуу жүргүзүү. Педагогикалык ишмердүүлүктүн жүрүшүндө маалымат булагы катары медиа ресурстарды пайдалануу окуучулардын сүрөтчүлөрдүн чыгармачылыгына жана искусстводогу агымдарга, өнүгүүсүнө, өзөчөлүктөрүнө, сезе билүүсүнө болгон кызыгуусун арттырат. Ошондуктан, сабактын планын түзүүдө, эреже катары, жаны теманын презентациясынан кийин же алынган билимди түшүнүү жана бекемдөө үчүн дароо эле фрагменттүү түрдө даяр видеороликтерди колдонууга болорун эске алуу зарыл. Аларды өз убагында сабактын аягында туура колдонсо да натыйжалуу болот. Булар презентация фильмдери, слайд-фильмдер жана тесттик тапшырмалар сабактарда колдонулат. Ар бир колдонуунун ийгилиги сабактын структурасындагы ордун туура аныктоодон, максатка жана милдеттерге ылайык колдонуунун ылайыктуулугуна, сабактын тибине жараша болот» [3, с. 134].

Алсак, этап-этабы менен сүрөт тартуу сабактарында слайддарды колдонсок сабак жеткиликтүү болсо, ал эми презентацияны баарлашууда колдонсо болот. Бул сабак балдарды темага, искусствого кызыктырууга, алардын көңүлүн бурууга жардам берет. Ошол эле учурда слайддарга жайгаштырылган ашыкча маалымат эффективдүү эмес экенин эстен чыгарбоо керек, анткени аны ар дайым колдонулушу визуалдык көрүнүштөн алагды кылат. Тасманын демонстрациясы мугалимдин комментарийи менен коштолот, толукталат. Ошол эле учурда активдүү баарлашуу күтүлөт, суроо берүүгө жана түшүндүрмө берүүгө, көркөм чыгармаларды жамааттык, топтук кароого жана талкуулоого мүмкүнчүлүк түзүлөт. Натыйжада, окуу процессине мүмкүн болушунча жакын, өзүнүн мультимедиялык китепканасы түзүлөт.

Жалпылоодо түрдүү деңгээлдеги иштелип чыккан тесттик тапшырмаларды колдонсо болот. Аларды сабактын биринчи этабында көңүлүн ачуу, активдештирүү, өтүлгөн материалды кайталоо, сабактын башталышында маселе түзүү, көңүл буруу, андан ары окууга болгон каалоосун ойготуу үчүн колдонсо болот. Экранда көргөзүлгөн бул тесттик тапшырмалар материалды кабыл алуу деңгээлин, өздөштүрүү даражасын билгендигин аныктай алат жана таасирлер, эмоциялар, кубанычтар болгондо, окутуунун баалоо ыкмаларын колдонууга мүмкүндүк берет.

«Педагогикалык ишмердүүлүктүн жана көркөм өнөр сабагында компьютерди максаттуу колдонуу, тажрыйбасынын жыйынтыгында анын окуу процессинде колдонулушу абдан маанилүү деген жыйынтыкка келүүгө болот. Ошол эле учурда компьютер окутуунун эффективдүүлүгүн жогорулатуунун кубаттуу куралы болуп саналат, ал окуучунун мотивациясын жогорулатууга мүмкүндүк берет. Мотивациянын булактарынын бири – же кызыктуусу бул адамдын тынымсыз ишмердүүлүгү. Бул жерде компьютердик технологиянын мүмкүнчүлүктөрү өтө чоң. Ал эми видеоклиптерди каалаган тема менен таанышуу үчүн, эң чоң музейлерге «баруу» үчүн колдонсо болот. Ошентип, компьютердик технологияларды колдонуу окуу процессин жакшы, жеткиликтүү, ыңгайлуу жагына өзгөртүүгө мүмкүндүк берет, билим берүү ишинин бардык этаптарын камтыйт» [4, 25-б.].

К.Д. Ушинский белгилүү фразасын эске салалы: “Балдардын табияты ачык-айкын көрүнүштү талап кылат. Эгер сиз сөзгө тартуу кыйын болгон класска кирсеңиз, сүрөттөрдү көрсөтө баштаңыз, ошондо класс сүйлөйт, эң негизгиси эркин сүйлөйт...». Эгерде окуучу көркөм өнөр сабактарынан ырахат алса, анда бул келечекте сүрөт тартуу анын сүйүктүү ишмердүүлүгүнө айланышынын кепилдиги болуп, чыгармачылыктын даамын сезүүгө жардам берет жана эмоциясын башкара билүүгө, образды жана кыял чабыттарын өнүктүрүүгө үйрөтөт. Демек, ал ийгиликтүү жана бактылуу адам болот. Көркөм искусствонун таасиринде тарбияланган адам чыгармачыл болуп, ааламдын, табияттын, жаныбарлар менен өсүмдүктөрдүн жашоосундагы ажырагыс байланыштарды терең түшүнүү менен терс сапаттагы көрүнүштөргө барбайт.

Илхами Саваш Сүрөт сабагынын максаты балага жөнөкөй эрежелерди үйрөтүү жана колун көндүрүү эмес. Анын эң негизги максаты жашоого, өнөргө, табиятка байкоо жүргүзүүнү жана ой жүгүртүүнү үйрөтүү. Ошондой эле бул сабакты өздөштүргөн баладан өнөрлүү, чыгармачыл, жөнөкөй нерселерге көрк берген, өзүнө ишенген, чечкиндүү, өз ойун билдире алган, тыкан, айлана-чөйрөнү жакшыртууну каалаган инсан өсүп чыгат [5, 11-б.].

Мектептеги көркөм өнөр – бул чыгармачыл инсанды даярдоонун каражаты болуп эсептелет. Эстетикалык жана техникалык билим берип эмгекке тарбиялоо багытында ишти жаңы деңгээлге көтөрүүгө сөзсүз, буга чейинки кетирилген кемчиликтер, түшүнбөстүктөр эске алынып, оңдолуп, кийинки келечектүү иштерди аткарууга тоскоол болбогондой, алгылыктуу жактары унутта калбагандай болуусу азыркы учурдун талабы.

Коомдогу өзгөрүүлөр, адам баласынын жашоо тиричилиги үчүн азыркы учурдагы илим менен техниканын дүркүрөп өскөн доорунда эртеңки келечек ээлери болгон жаш муундарды болочок турмушка даярдоодо улуттук көркөм баалуулуктарды синирип (көркөм өнөр, колдонмо-жасалга өнөрү, музыка, элдин тарыхы) учурдун талабына ылайык, окуу-тарбия иштерин жүргүзүүдө, балдардын чыгармачылыгын туура калыптандырууда жаңыча мамиле кылууну талап кылууда. Ошондон улам ар бир келечек муун учурдун талабына ылайыкташып ошо менен бирге улуттук кыргыз салтын, үрп-адатын, көркөм маданиятынын өзгөчүлүктөрүн түрүн билип, угуп, туюп, сезип, практикалап кийинки муунга өзгөртпөй сактап берүүсүн аларда билүүсү керек. Себеби элди эл кылган, жана башка элдерден айырмалаган бул-улуттук баалуулуктар.

Мамлекетибиздин эртеңки келечеги, тагдыры бүгүнкү күндө биз окутуп, тарбиялап жаткан окуучуларыбыздын колунда.

Корутунду.

Жалпы билим берүүчү мектепте Көркөм өнөр сабактарынын негизги максаты окуучулардын көркөм маданиятын руханий, б.а. муундан-муунга өткөн маданиятынын негизги бөлүгү катары калыптандыруу болуп саналат. Алар адамдын жашоосундагы эң жогорку баалуулуктар жана көркөм чыгармаларда өз ордун табышат. Негизги каражаттарга көркөм сүрөт искусствосунун чыгармаларында мындай ой жүгүртүү, жашоону талдоо, божомолдоо, бир нерсени элестетүү сыяктуу сезимдерди ойготууга өбөлгө түзөт.

Ар бир эл искусство аркылуу дүйнөнүн, өзүнүн образын жаратат жана башка элдер арасында өз ордун таанытат. Аталган эстетикалык тарбиянын максаттуу иш-аракеттери окуучуларды окутуунун жана тарбиялоонун милдеттерин туура аныктоо аркылуу аларды улуттук жана регионалдык маданияттын өзгөчө тирин болгон кол өнөрчүлүк менен тааныштыруу, аларга элдин руханий, эстетикалык жана социалдык тажрыйбасы жөнүндө кеңири маалымат берүүнү, алардын көркөм жана колдонуучулук көндүмдөрүн калыптандыруу, маданий салттарды, коңшу элдердин руханий баалуулуктарын салыштыруу жөндөмдүүлүктөрүн өстүрүүнү, чыгармачылык көз карандысыздыкка ыйрөттүн эсептелет [5, с. 33].

Колдонулган адабияттар

1. Жамангулова К.У., Оторбекова А.М. Кыргыз сүрөтчүлөрүнүн эмгектери аркылуу студенттердин көркөм өнөргө болгон билимин арттыруу // Вестник КНУ, 2023, № 2(114), 233-238-б.
2. Аманкулова Ж. Эстетикалык тарбия-инсандын ар тараптан өнүгүсүнүн негизги шарты катары // Вестник КНУ, 2022, № 2(110), 33-42-б.
3. Ермолаева-Томина Л.Б. Развитие креативности на занятиях изобразительным искусством // Совершенствование методики преподавания художественно-творческих дисциплин: Сб. методических трудов. – Москва, 2003, 123 с.
4. Ибрайым кызы А. Мектеп информатикасы: натыйжага багыттап окутуу жанжаңычабаалоо // Известия Кыргызской академии образования, 2019, № 2(48), с. 133-140.
Ибрайым кызы А., Акматов Д., Дуйшеналиев Ж. Информатика, Көркөм өнөр жана музыка предметтеринин мазмунун жаңылоо шарттары // Известия Кыргызской академии образования, 2020, № 3(52), с. 33.
5. Кияценко Н.И., Лейзеров Н.А., Каган М.С. и др. Эстетическая культура и эстетическое воспитание. – Москва: Просвещение, 1983, 304 с.
6. Саваш Илхами. Балдардын тарткан сүрөттөрү эмнени түшүндүрөт? / Которгондор А. Койчубек кызы, К. Чаткалбай кызы. – Бишкек: “УЯ” ЖЧК, 2020, 21-25-бб.
7. Талызина Н.Ф. Формирование познавательной деятельности младших школьников: кн. для учителя. – Москва: Просвещение, 1988, 175 с.
8. Шадрина И.М. Развитие художественного воображения на уроках художественного труда // Начальная школа, 2000, №4, с. 84-87.